

Συνδυάζοντας την Εκπαίδευση ενηλίκων και την χρήση τεχνολογίας. Μια προσέγγιση για την συμμετοχή των ενηλίκων σε προγράμματα εκπαίδευσης με την συμβολή των σύγχρονων τεχνολογικών και ψηφιακών μέσων.

Combining adult education and the use of technology. An approach for adult participation in education programs with the contribution of modern technological and digital means.

Σεραφείμ Καμπέρης, Φιλολόγος, Πιστ. Εκπαιδευτής Ενηλίκων, *serkamperis@gmail.com*

Serafim Kaberis, *serkamperis@gmail.com*

Abstract: This study aims to highlight the importance that adults attribute to educational programs and the use of technology in them. In the research conducted in December and January 2024, 102 individuals participated of whom 55 were men (53.9%) and 47 were women (46.1%).

To meet the needs of this research, a structured questionnaire was designed. Correlations were applied to all variables, and the results revealed that the majority of participants (51.5%) have not participated in any educational program, although they believe there should be.

The quality of education they received was positively correlated, while professional development seminars prevailed in terms of the type of educational programs they prefer. Learning digital skills as a second choice indicates the need for their familiarity with digital media and new technologies. A common assumption among participants is the need for variety in the programs offered, a fact that should be taken into account by those responsible for their design and implementation.

Keywords: Adult Education, Non-formal educational system, Digital media

Περίληψη: Η παρούσα εργασία, αποσκοπεί να αναδείξει την σημασία που αποδίδουν οι ενήλικες στα προγράμματα εκπαίδευσης αλλά και στην χρήση και αξιοποίηση της τεχνολογίας σε αυτά. Στην έρευνα που διεξήχθη τους μήνες Δεκέμβριο και Ιανουάριο 2024 συμμετείχαν 102 άτομα, εκ των οποίων 55 άνδρες (53,9 %) και 47 γυναίκες (46,1 %).

Για την κάλυψη των αναγκών της παρούσας έρευνας, σχεδιάστηκε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο. Εφαρμόστηκαν συσχετίσεις για το σύνολο των μεταβλητών και τα αποτελέσματα ανέδειξαν ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (51,5 %) δεν έχουν συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης, παρότι θεωρούν ότι πρέπει να υπάρχουν.

Συσχετίστηκε θετικά η ποιότητα της εκπαίδευσης που έλαβαν, ενώ ως προς το είδος των προγραμμάτων εκπαίδευσης που προτιμούν, υπερίσχυσαν τα σεμινάρια επαγγελματικής ανέλιξης. Η εκμάθηση ψηφιακών δεξιοτήτων ως δεύτερη επιλογή, καταδεικνύει την ανάγκη

εξοικειώσής τους με τα ψηφιακά μέσα και τις νέες τεχνολογίες. Κοινή παραδοχή των συμμετεχόντων είναι ότι απαιτείται ποικιλία στα προσφερόμενα προγράμματα, γεγονός που πρέπει να ληφθεί υπόψιν από τους υπεύθυνους σχεδιασμού και υλοποίησης τους.

Λέξεις κλειδιά: Εκπαίδευση ενηλίκων, Μη τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα, Νέες τεχνολογίες

1. Εισαγωγή

Στην σύγχρονη εποχή της ψηφιακής τεχνολογίας και των πολυμέσων, η εκπαίδευση των ενηλίκων δεν μπορεί να μείνει ανεπηρέαστη. Οι νέες τεχνολογίες και τα ψηφιακά μέσα έχουν ενσωματωθεί δυναμικά στη ζωή μας ώστε η ένταξή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία να συνιστά σημαντική προοπτική και επιτακτική ανάγκη για την εκπαιδευτική πολιτική (Μουζάκης 2006).

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα την συμμετοχή των ενηλίκων σε προγράμματα εκπαίδευσης με την ταυτόχρονη αξιοποίηση και χρήση της τεχνολογίας και των ψηφιακών μέσων σε αυτά. Χωρίζεται σε δύο μέρη το θεωρητικό και το ερευνητικό.

Στο θεωρητικό μέρος επιχειρείται η προσέγγιση της έννοιας της εκπαίδευσης ενηλίκων αλλά και της έννοιας των νέων τεχνολογιών και ψηφιακών μέσων. Ακολουθώντας, επιχειρείται μια προσπάθεια να αναλυθούν η σημασία της χρήσης των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση των ενηλίκων αλλά και τα εμπόδια που συναντούν οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι. Επίσης παρατίθενται οι προϋποθέσεις που απαιτούνται και οι αλλαγές που πρέπει να γίνουν για να επιτευχθεί μια αποτελεσματική και ποιοτική εκπαίδευση ενηλίκων.

Στο ερευνητικό μέρος της εργασίας διερευνάται η συχνότητα και ποιότητα της χρήσης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, οι προτιμήσεις των ενηλίκων και η συχνότητα χρήσης νέων τεχνολογιών, σε συσχετισμό με το ηλικιακό και μορφωτικό τους επίπεδο. Επιχειρείται επίσης μια αξιολόγηση της ληφθείσας εκπαίδευσης, ενώ αναζητούνται προτάσεις για την βελτίωση των προσφερόμενων σήμερα προγραμμάτων εκπαίδευσης.

2. Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Η εκπαίδευση ενηλίκων όπως αναφέρει ο Κόκκος (2010), επικράτησε τον 20^ο αιώνα ως κοινωνικός θεσμός με απώτερο στόχο να εξοπλιστούν οι εκπαιδευόμενοι με όλα εκείνα τα εφόδια που θα τους βοηθήσουν όχι μόνο να κατανοήσουν αλλά και να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη για μια θέση ισότιμη και ελεύθερη στο κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό γίγνεσθαι.

Στους σκοπούς της εκπαίδευσης ενηλίκων εντάσσονται όχι μόνο οι προσπάθειες να εμπλουτιστούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες των ενηλίκων αλλά και η προσπάθεια να ενισχυθεί η ιδιότητά τους ως πολιτών (Θεοχάρης, 2019). Υπό το πλαίσιο αυτό, η σύγχρονη αντίληψη για την μάθηση έχει ξεφύγει από τα στενά όρια που την ήθελαν βασισμένη στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα (σχολικό περιβάλλον), διότι πλέον η εκπαίδευση συνιστά μια

δραστηριότητα διαρκή και συνεχόμενη καθόλη την ζωή του ατόμου χωρίς να τίθεται κάποιο όριο ηλικίας (Rogers, 1998).

Στην εκπαίδευση ενηλίκων, οι συμμετέχοντες είναι ενήλικοι, διαθέτουν επομένως εμπειρίες σε όλους τους τομείς της κοινωνικής δράσης, για τον λόγο αυτό και η συμμετοχή τους στα εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων, επιδιώκει την εκπλήρωση συγκεκριμένων προσωπικών και επαγγελματικών στόχων. Ουσιώδες δε στοιχείο, είναι ότι η συμμετοχή τους σε αυτά είναι συνειδητή, καθώς πηγάζει από συγκεκριμένη ανάγκη τους. Χαρακτηριστικό στοιχείο επίσης των ενηλίκων εκπαιδευόμενων και ιδίως των μεγαλύτερων ηλικιών, είναι ότι λειτουργούν συναισθηματικά και αυτό είναι εμφανές όταν έρχονται αντιμέτωποι με χαμηλές επιδόσεις κατά την μαθησιακή διαδικασία (Lawrence, 2000) είτε με γνωστικά κενά σε σχέση με τους ανήλικους ή νεότερους ηλικιακά εκπαιδευόμενους. Για τον λόγο αυτό, όταν αναφερόμαστε σε εκπαιδευτικά προγράμματα κρίνεται αναγκαίο να γίνεται διάκριση ανάμεσα στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα (πρωτοβάθμια-δευτεροβάθμια-τριτοβάθμια εκπαίδευση) και στο μη τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Στην εκπαίδευση ενηλίκων όπου απασχολεί και την παρούσα έρευνα, περιλαμβάνεται όλο το φάσμα των εκπαιδευτικών διαδικασιών, εκτός τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος που στοχεύει σε συγκεκριμένο κοινό και συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους (εκπαίδευση ενηλίκων, σεμινάρια, ιδιωτικά μαθήματα κ.α.). Αναφερόμαστε σε προγράμματα εκπαίδευσης που είτε συνεχίζουν ή αναπληρώνουν την βασική εκπαίδευση, είτε είναι άσχετα με αυτή, που βοηθούν ωστόσο τα άτομα αυτά να αναπτύσσουν τις ικανότητες τους, να βελτιώνουν την επαγγελματική τους κατάρτιση ή ακόμα και να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους και τα ενδιαφέροντά τους προς νέες κατευθύνσεις.

Η σημασία της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι πολλαπλή. Συμβάλλει καθοριστικά στην βελτίωση της ποιότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων που είναι αναγκαίες σε επαγγελματικό επίπεδο. Συμβάλλει στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και παροτρύνει τους εκπαιδευόμενους σε ενεργό συμμετοχή και αυτονομία κατά την μαθησιακή διαδικασία .

Από την άλλη πλευρά, με τον όρο νέες τεχνολογίες αναφερόμαστε στα μέσα επικοινωνίας τα οποία βασίζονται στο διαδίκτυο. Οι νέες τεχνολογίες διαχωρίζονται στα ασύγχρονα μέσα όπως e-mail και στα σύγχρονα μέσα όπως chat, πλατφόρμες ηλεκτρονικής μάθησης (Moodle), διαδικτυακές διαλέξεις, κοινωνικά μέσα δικτύωσης, κ.α. Η μη αναγκαία φυσική παρουσία μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου αποτελεί βασικό στοιχείο της χρήσης τους στα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν τα νέα τεχνολογικά μέσα για την εκπαίδευση τους προσαρμοσμένα στις εξατομικευμένες ανάγκες τους, στον διαθέσιμο χρόνο τους βάσει των εμπειριών και των ενδιαφερόντων τους. Ταυτόχρονα παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης σε ποικιλιά ψηφιακά μέσα, εργαλεία και εφαρμογές αλλά και σε μια ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών μέσω του διαδικτύου (Dearing, 1997).

Αφορμή για την παρούσα εργασία αποτέλεσαν τα αρνητικά αποτελέσματα της έκθεσης παρακολούθησης της Εκπαίδευσης κατάρτισης του 2020, όπως αυτή αναλύεται στο Ψήφισμα

του Συμβουλίου της Ε.Ε για το νέο Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο και την εκπαίδευση ενηλίκων 2021-2030, αναφορικά με την συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση αλλά και τα αποτελέσματα της έκθεσης του δικτύου Ευρυδική «Εκπαίδευση και κατάρτιση των ενηλίκων στην Ευρώπη: Χάραξη διαδρομών χωρίς τις δεξιότητες και τα προσόντα» του 2021, όπου σημαντικό ποσοστό ενηλίκων καταγράφει χαμηλά επίπεδα ως προς τις ψηφιακές δεξιότητες.

Κατά μέσο όρο στην Ευρώπη μόλις το 10,8 % των ενηλίκων εκ των οποίων 11,9 % γυναίκες και 9,8 % άνδρες ηλικίας 25-64 ετών συμμετείχαν σε εκπαίδευση ενηλίκων. Επιπλέον τα στοιχεία της Eurostat για το 2020 έδειξαν ότι η συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων ήταν μικρότερη από ότι πριν την πανδημία COVID-19 ενώ θα περίμενε κανείς το αντίθετο.

Το εντυπωσιακό είναι ότι το Συμβούλιο της Ε.Ε με ψήφισμά του έθεσε ως στόχους της Ε.Ε τουλάχιστον το 47% των ενηλίκων ηλικίας 25 έως 64 ετών να έχει συμμετάσχει σε δράση μάθησης κατά τους τελευταίους 12 μήνες έως το 2025 και το 60 % έως το 2030. Οι στόχοι αυτοί, άγνωστο αν τελικά θα επιτευχθούν, καταδεικνύουν την σημασία που αποδίδεται στην εκπαίδευση των ενηλίκων με αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Ωστόσο εμπόδια όπως η κατάκτηση της δεξιότητας χειρισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών και πρόσβασης στο διαδίκτυο, ο ελλιπής σχεδιασμός των προγραμμάτων που να τα καθιστά εύχρηστα και κατανοητά και από τους λιγότερο εξειδικευμένους με την τεχνολογία ενήλικες εκπαιδευόμενους, είναι κάποιοι από τους λόγους που μπορούν να αποκλείσουν έναν ενήλικα από ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης.

Διάφοροι ερευνητές μεταξύ αυτών οι Gegenfurtner et al. (2018) και Thalhammer (2014) αναφέρουν ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες είναι καθοριστικής σημασίας για το επίπεδο κατάρτισης στην εκπαίδευση ενηλίκων. Για παράδειγμα οι ενήλικες εργαζόμενοι έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους σε συστήματα διαχείρισης μάθησης (Dowling Hetherington et. Al., 2020), σε σεμινάρια μέσω διαδικτύου (Gegenfurtner et al., 2020) η ακόμα και μέσω διδασκαλίας με ψηφιακά βίντεο.

Άλλοι πάλι ερευνητές (Dintoe, 2018 Adeyemo, 2021, Wagner & Kozma 2005, Moisey & van de Keere, 2007 Lin & Chuang, 2019 Petrushenko, et al, 2021) ισχυρίζονται ότι εφόσον οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο της καθημερινότητάς μας θα πρέπει να εξερευνηθούν από ερευνητές, επιστήμονες ή ακόμα και εκπαιδευτές ενηλίκων, με απώτερο σκοπό να αξιοποιηθούν κατάλληλα για την εξυπηρέτηση των σκοπών της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι συνεχείς μεταβαλλόμενες εξελίξεις της τεχνολογίας απαιτεί διαρκή επαγρύπνηση και επιδίωξη για βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων των ενηλίκων εκπαιδευόμενων. Τα προγράμματα εκπαίδευσης θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις, τις εμπειρίες, το πολιτισμικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Να διαθέτουν ποιότητα και κίνητρο να τα παρακολουθήσουν αλλά κυρίως να υπάρχει καθοδήγηση των εκπαιδευόμενων από ειδικά εκπαιδευμένο διδακτικό προσωπικό ώστε να μην χάνεται το ενδιαφέρον για μάθηση (Arkorful & Abaidoo, 2014).

Στην χώρα μας, τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά την υλοποίηση του επιχειρησιακού

προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» διαπιστώνεται η ανάγκη να διασφαλιστεί η προσαρμογή, η ευελιξία και εξοικείωση των πολιτών ανεξαρτήτως ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της εργασίας, μέσω της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών, της δημιουργίας εξ αποστάσεως κέντρων εκπαίδευσης και της παροχής προγραμμάτων σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Κείμενο Στρατηγικής, 2005).

Η χρήση των ηλεκτρονικών και ψηφιακών μέσων, δίνει την ευκαιρία στους ενήλικες εκπαιδευόμενους για εξ αποστάσεως εκπαίδευση όπου ακόμα και υπό την πίεση του επαγγελματικού τους προγράμματος, τους προσφέρουν εκπαιδευτικό υλικό, ενώ διευρύνεται η πρόσβασή τους σε ποιοτικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες σε όποιο επίπεδο εκπαίδευσης και αν ανήκουν.

Η τακτική χρήση του διαδικτύου πέραν ότι προφέρει εξοικείωση με την ψηφιακή τεχνολογία, δημιουργεί ενήλικες εκπαιδευόμενους ικανούς να εργαστούν υπό τις νέες συνθήκες, καθώς τα άτομα με ανεπτυγμένη νοοτροπία δια βίου μάθησης προσαρμόζονται καλύτερα στις νέες συνθήκες εργασίας, ενώ συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία και επιτυγχάνουν την προσωπική τους ανάπτυξη.

Κρίνεται λοιπόν αναγκαίο διανύοντας την εποχή της «κοινωνίας της πληροφορίας», ταυτόχρονα με την αναβάθμιση των υποδομών και την διανομή αξιόπιστων προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων να δοθούν τα κίνητρα και να αναπτυχθεί ακόμα περισσότερο το ενδιαφέρον των ενηλίκων στην γνώση και την εξοικείωση με τα ψηφιακά μέσα. Σύμφωνα άλλωστε με τους Selhofer & Husing είναι αρκετά δυσκολότερο για τους ανθρώπους με σχετικά χαμηλό μορφωτικό επίπεδο να προφτάσουν εκείνους που είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης.

Από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα φανεί κατά πόσο στην χώρα μας αποδίδεται η αναγκαία σημασία στην εκπαίδευση ενηλίκων και αν τελικά η χρήση ψηφιακών μέσων και νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση και προσωπική ανάπτυξη είναι προνόμιο των μικρότερων ηλικιακά ομάδων, όπως επίσης και τι θεωρούν οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι ανασταλτικό παράγοντα στην διάδοση και κατάκτηση της γνώσης μέσα από τα προγράμματα εκπαίδευσης και της συχνής χρήσης των ψηφιακών και λοιπών τεχνολογικών μέσων.

3. Μεθολογία

3.1 Σκοπός της έρευνας και διερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η προσπάθεια να συγκεντρωθεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα απαντήσεων που να σκιαγραφεί την συμμετοχή των ενηλίκων σε εκπαιδευτικά προγράμματα. Διερευνάται η σημασία που αποδίδουν οι ενήλικες στα προγράμματα εκπαίδευσης και στην αξιοποίηση σε αυτά των νέων τεχνολογιών και ψηφιακών μέσων. Επιδιώκεται επίσης να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το ποιά μέσα ή τεχνολογίες χρησιμοποιούνται περισσότερο αλλά και τι είδους προγράμματα εκπαίδευσης θα ήθελαν οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι να υπάρχουν. Παρέχεται η δυνατότητα στους

συμμετέχοντες να αξιολογήσουν την ποιότητα της ληφθείσας εκπαίδευσης, αλλά και να υποδείξουν ποιές αλλαγές απαιτούνται για την βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης .

Τα διερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην παρούσα έρευνα ήταν:

Πόση σημασία δίνεται στην χρήση τεχνολογίας για την εκπαίδευση ενηλίκων;

Ποιες τεχνολογίες έχετε χρησιμοποιήσει για την εκπαίδευσή σας ;

Πόσο συχνά χρησιμοποιείται τις νέες τεχνολογίες και ψηφιακά μέσα για την εκπαίδευσή σας;

Ποιο είδος προγραμμάτων εκπαίδευσης θα θέλατε να βλέπετε ή υπάρχει για ενήλικες;

Πόσο σημαντική θεωρείται την εκπαίδευση ενηλίκων;

Τι αλλαγές πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να γίνουν για να βελτιωθεί η εκπαίδευση ενηλίκων;

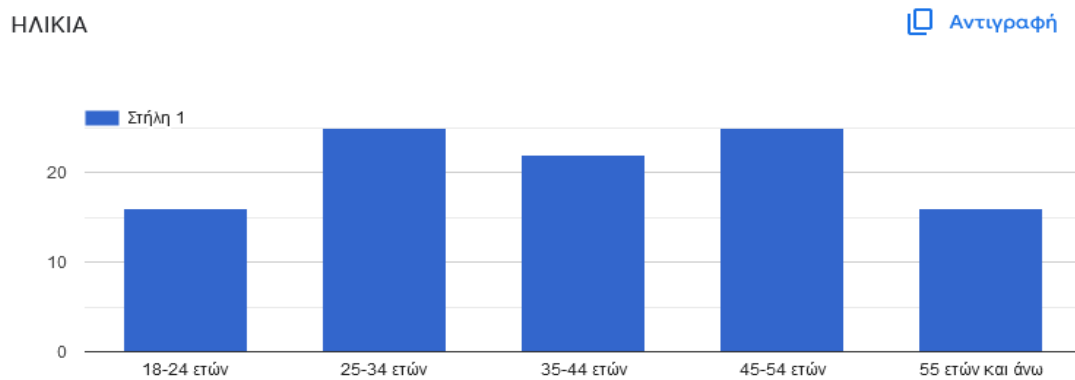
Πώς θα αξιολογούσατε την ποιότητα εκπαίδευσης που έχετε λάβει;

3.2 Συμμετέχοντες- Δείγμα της έρευνας

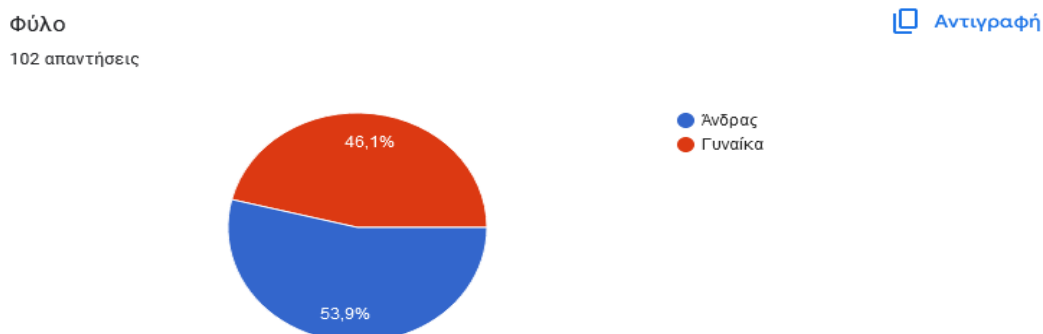
Στην έρευνα συμμετείχαν 104 ενήλικα άτομα ηλικίας από 18 ετών και άνω, (Σχήμα 1) εκ των οποίων πλήρως απάντησαν το ερωτηματολόγιο τα 102 από αυτά, όπου οι 55 ήταν άντρες δηλαδή ποσοστό (53,9 %) και οι 47 ήταν γυναίκες δηλαδή ποσοστό (46,1%) (Σχήμα2). Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν ενήλικες από όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης εκ των οποίων η πλειοψηφία, 54 άτομα (51,9%) ήταν απόφοιτοι λυκείου, 35 άτομα ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίου (33,7 %), 7 άτομα είχαν τελειώσει το γυμνάσιο (6,7 %), 6 άτομα δεν είχαν ολοκληρώσει την εκπαίδευσή τους (5,8 %) και μόλις 2 άτομα είχαν τελειώσει το δημοτικό (1,9 %). (Σχήμα 3)

Το δείγμα απευθύνονταν σε ενήλικα άτομα που ήταν άμεσα διαθέσιμα να λάβουν μέρος στην έρευνα. Πρόκειται δηλαδή για ένα δείγμα ευκολίας, καθώς επιλέχθηκε με κριτήριο την ευκολία και όχι την τυχαιότητα. Ο ερευνητής απέστειλε ηλεκτρονικά το ερωτηματολόγιο σε ένα δείγμα φίλων και συνεργατών με την παράκληση να το προωθήσουν σε άλλα ενήλικα άτομα. Στη συνέχεια για να προσελκυσθεί μεγαλύτερος αριθμός συμμετεχόντων χρησιμοποιήθηκε η δειγματοληψία χιονοστιβάδας (Parker & Geddes, 2019). Εξαιρουμένης της ενηλικότητας τους, δεν υπήρξαν άλλα κριτήρια συμπερίληψης ή αποκλεισμού για το δείγμα. Αναλυτικά το προφίλ των συμμετεχόντων εμφανίζεται στα σχήματα 1, 2 και 3.

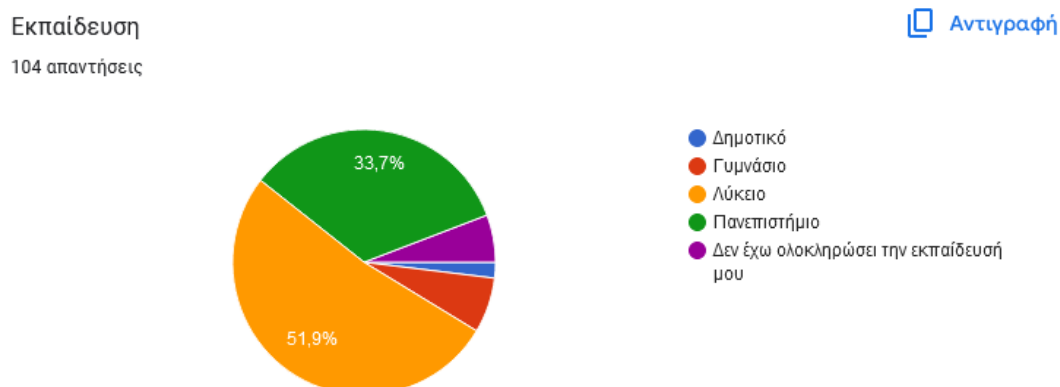
Σχήμα 1. Ηλικία συμμετεχόντων

Σχήμα 2. Φύλο συμμετεχόντων

Σχήμα 3. Επίπεδο σπουδών συμμετεχόντων

3.3 Ερευνητική διαδικασία

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε είναι αυτή της ποσοτικής έρευνας, η οποία κρίθηκε ως η πλέον κατάλληλη για την επίτευξη του σκοπού της παρούσας εργασίας. Η ποσοτική μέθοδος συνηθίζεται σε περιπτώσεις που σκοπός είναι η διερεύνηση απόψεων ενός αριθμού υποκειμένων (Muijs, 2004; Osborne, 2008). Επιπλέον η μέθοδος αυτή αποτελεί μια τάχιστα και μη δαπανηρή διαδικασία, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η συλλογή δεδομένων σε σύντομο διάστημα, ο δε ερευνητής έχει εύκολη και γρήγορη πρόσβαση στο δείγμα χωρίς περιορισμούς. Τα ποσοτικά αυτά δεδομένα εκφρασμένα σε αριθμούς, επιτρέπουν την μέτρησή τους με ακρίβεια και την παρουσίασή τους σε πίνακες και γραφήματα (Walliman, 2011).

Ως προς την αξιοπιστία της έρευνας, εφαρμόστηκε η τεχνική του test-retest όπου το υποβαλλόμενο ερωτηματολόγιο απεστάλη δύο φορές σε δέκα συμμετέχοντες (emails) με χρονική απόσταση δύο εβδομάδων μεταξύ των δύο διανομών, όπου οι αποκρίσεις ανέδειξαν υψηλό βαθμό συσχέτισης ($r=90$).

3.4 Ερευνητικό εργαλείο

Στην παρούσα έρευνα, το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν το δομημένο ερωτηματολόγιο, που σημαίνει ότι περιλαμβάνει συγκεκριμένες ερωτήσεις κλειστού τύπου, με συγκεκριμένη σειρά στις οποίες απαντούν όλοι οι ερωτηθέντες και με αυτό τον τρόπο απαιτείται λίγος χρόνος για την συμπλήρωσή του. Αυτό είναι πολύ σημαντικό ειδικά όταν η διεξαγωγή της έρευνας γίνεται με απομακρυσμένο τρόπο μέσω διαδικτύου, όπως εν προκειμένω μέσω της χρήσης του Google Forms και την αποστολή με ηλεκτρονικό τρόπο (email). Η συμμετοχή στην παρούσα έρευνα ήταν εθελοντική και ανώνυμη. Στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου υπήρχαν ερωτήσεις για τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, όπως το φύλο, η ηλικία και το μορφωτικό τους επίπεδο. Στις ερωτήσεις αυτές οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν είτε με προεπιλεγμένες περιγραφικές απαντήσεις τύπου «Καθόλου σημασία, Λίγη σημασία, Μέτρια σημασία, Πολύ σημασία, Απόλυτα απαραίτητη», είτε με «5βάθμια κλίμακα Likert», (1,2,3,4,5). Τέλος, κλήθηκαν να απαντήσουν με προκαθορισμένες απαντήσεις στις αλλαγές που θεωρούν αναγκαίες για την βελτίωση της εκπαίδευσής τους.

3.5 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Για την ποσοτική επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό πρόγραμμα Microsoft Excel. Πιο συγκεκριμένα για την αναλυτική διερεύνηση των αποκρίσεων του ερωτηματολογίου προτιμήθηκε η μέθοδος του συγκεντρωτικού πίνακα και της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης (μέση τιμή, τυπική απόκλιση).

3.6 Αποτελέσματα

Παρότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (51,5 %) δεν είχε παρακολουθήσει ή συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων, ωστόσο αρκετά υψηλό είναι το ποσοστό των συμμετεχόντων (48,5 %), με την πανεπιστημιακή /τεχνική σχολή και τα online μαθήματα να ισοβαθμούν με ποσοστό 30,1% στο είδος της ληφθείσας εκπαίδευσης. Πολύ σημαντική έκρινε η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (37,5 %) την χρήση τεχνολογικών μέσων στην εκπαίδευσή τους, με επικρατέστερα μέσα τα κινητά τηλέφωνα και τα tablets. Από τα στοιχεία περιγραφικής στατιστικής που εκτίθενται παρακάτω (Σχήμα 4), φαίνεται ότι οι γυναίκες ηλικίας 45-54 ετών έχουν συμμετάσχει περισσότερο σε προγράμματα εκπαίδευσης σε σχέση με τις μικρότερες ηλικίες, ενώ αντίστοιχα οι άντρες ηλικίας 25-34 έχουν συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης, σε αντίθεση με τις ηλικίες 55 και άνω ανδρών και γυναικών, που η συμμετοχή τους είναι πολύ μικρή, μόλις 14 άτομα εκ των 104 ερωτηθέντων.

Πίνακας 2. Μέσος όρος συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης ανδρών και γυναικών ηλικίας 18-55+

Ηλικία	Γυναίκες (πλήθος)	Άνδρες (πλήθος)	M.O Γυναικών	M.O Ανδρών
18-24 ετών	6	10	1,51,6	
25-34 ετών	10	16	1,5	1,56
35-44 ετών	9	13	1,33	1,38
45-54 ετών	14	10	1,21	1,7
55 και άνω	8	6	1,751,67	
Σύνολα			47	55
Γενικό Άθροισμα			102/104	

Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα πορίσματα της έρευνας για την συμμετοχή των ενηλίκων ανάλογα με το μορφωτικό τους επίπεδο όπως εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 3).

Πίνακας 3. Ποσοστό συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης ανά ηλικία και επίπεδο εκπαίδευσης

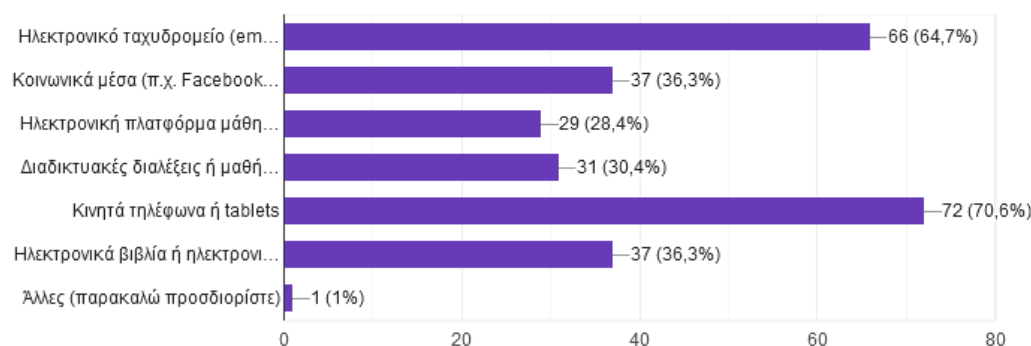
Μορφωτικό	ΗΛΙΚΙΑ 18/24	25/34	35/44	45/54	55 +	Σύνολα /Ποσοστό %
Επίπεδο						
Δημοτικό	1	0	1	0	0	2 4%
Γυμνάσιο	0	1	0	1	2	4 8%
Λύκειο	5	2	6	11	3	27 53%
Πανεπιστήμιο	0	8	5	2	0	15 29 %
Δεν έχω ολοκληρώσει τις σπουδές μου	1	1	0	1	0	3 6%
Σύνολα /ποσοστό %	7 (14%)	12 (24%)	12 (24%)	15(29%)	5 (10%)	51 (άτομα)

Στη συνέχεια καταγράφονται τα μέσα που προτιμώνται περισσότερο (Σχήμα 4) καθώς και η συχνότητα χρήσης των ψηφιακών μέσων (Σχήμα 5). Οι συμμετέχοντες είχαν την δυνατότητα να επιλέξουν σε περισσότερες από μία απαντήσεις, έτσι επέλεξαν ως επικρατέστερο μέσο τα κινητά τηλέφωνα και τα tablets σε ποσοστό 70,6 % και ακολούθως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email) σε ποσοστό 64,7 % ενώ με ποσοστό 36,3 % οι συμμετέχοντες επέλεξαν τα κοινωνικά μέσα και τα ηλεκτρονικά βιβλία. Ως προς την συχνότητα χρήσης σε ποσοστό 34% απάντησαν καθημερινά και μόλις το 7,8 % δήλωσε ότι δεν τα χρησιμοποιεί ποτέ. (Σχήμα 5)

 Αντιγραφή

.Ποιες τεχνολογίες έχετε χρησιμοποιήσει για την εκπαίδευσή σας; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία)

102 απαντήσεις

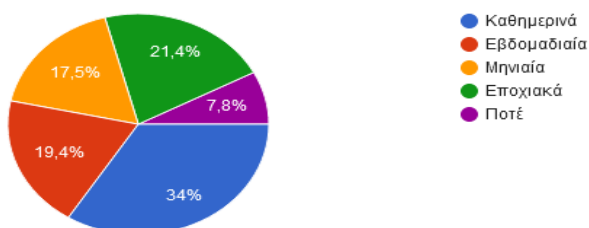

Σχήμα 4. Ψηφιακά μέσα και Προγράμματα εκπαίδευσης

 Αντιγραφή

Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε τεχνολογία για την εκπαίδευσή σας;

103 απαντήσεις

Σχήμα 5. Συχνότητα χρήσης τεχνολογικών μέσων

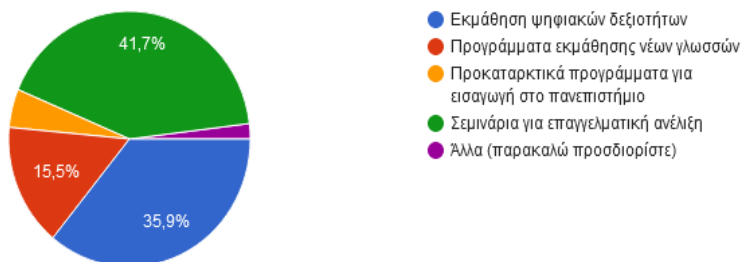
Σχετικά με το είδος των προγραμμάτων εκπαίδευσης που θα ήθελαν να βλέπουν ή θεωρούν ότι υπάρχει περισσότερο για τους ενήλικες, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων επέλεξε την τέταρτη επιλογή δηλαδή τα σεμινάρια επαγγελματικής ανέλιξης σε ποσοστό 41,7 % και ακολούθως την πρώτη επιλογή δηλαδή την εκμάθηση ψηφιακών δεξιοτήτων σε ποσοστό 35,9 % (Σχήμα 6). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ταυτόχρονα τροφή για προβληματισμό, εμφανίζει το ηλικιακό πεδίο που επέλεξε τα προγράμματα αυτά, όπως εμφανίζεται παρακάτω (Πίνακας 3). Να σημειωθεί ότι στο ερώτημα αυτό οι συμμετέχοντες είχαν την δυνατότητα να επιλέξουν περισσότερες από μία

απαντήσεις. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα άτομα ηλικίας 45 και άνω, επέλεξαν και την πρώτη επιλογή και την τέταρτη επιλογή.

Ποιο είδος προγραμμάτων εκπαίδευσης θα θέλατε να βλέπετε ή υπάρχει περισσότερο για ενήλικες;

Αντιγραφή

103 απαντήσεις

Σχήμα 6. Προτιμήσεις προγραμμάτων εκπαίδευσης για ενήλικους

Πίνακας 3. Ηλικιακή ομάδα που επέλεξε την εκμάθηση ψηφιακών δεξιοτήτων και τα σεμινάρια για επαγγελματική ανέλιξη

Ηλικία	Εκμάθηση ψηφιακών δεξιοτήτων (πλήθος)	Σεμινάρια (πλήθος)
--------	---------------------------------------	--------------------

45-54 ετών	25 άτομα από τα 43 συνολικά	25 άτομα από τα 43 συνολικά
------------	-----------------------------	-----------------------------

55 και άνω	15 άτομα από τα 43 συνολικά	15 άτομα από τα 43 συνολικά
------------	-----------------------------	-----------------------------

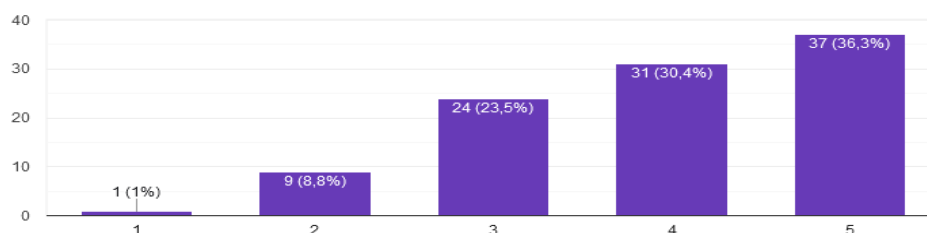
Σύνολο	40 άτομα από τα 43	40 άτομα από τα 43
---------------	---------------------------	---------------------------

Στο ερώτημα πόσο σημαντική θεωρούν την εκπαίδευση ενηλίκων, έχοντας στην διάθεσή τους πενταβάθμια κλίμακα Likert, οι συμμετέχοντες σε ποσοστό 36,3 % (37 άτομα) απάντησαν με βαθμό 5 θεωρώντας την δηλαδή εξαιρετικά σημαντική. (Σχήμα 7)

Πόσο σημαντική νομίζετε ότι είναι η προσωπική εκπαίδευση για ενήλικες;

Αντιγραφή

102 απαντήσεις

Σχήμα 7. Αξιολόγηση συμμετεχόντων ως προς την σημασία της εκπαίδευσης ενηλίκων

Σχετικά με το ουσιώδες ζήτημα των αναγκαίων αλλαγών που θα πρέπει να γίνουν για να

βελτιωθεί η εκπαίδευση των ενηλίκων στην χώρα μας, η πλειοψηφία επέλεξε την επιλογή «ποικιλία στα προγράμματα που προσφέρονται» σε ποσοστό 35,3% (36 άτομα) ενώ ακολουθούσε η επιλογή «Μεγαλύτερη χρηματοδότηση» σε ποσοστό 23,5 % (24 άτομα) και πολύ κοντά σε ποσοστό 22,5 % (23 άτομα) η επιλογή «αναβάθμιση της τεχνολογικής υποδομής», με τελευταία επιλογή σε ποσοστό 18,6 % (19 άτομα) «την καλύτερη κατάρτιση των εκπαιδευτών». (Σχήμα 8)

 Αντιγραφή

Τι αλλαγές πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να γίνουν για να βελτιωθεί η εκπαίδευση ενηλίκων;

102 απαντήσεις

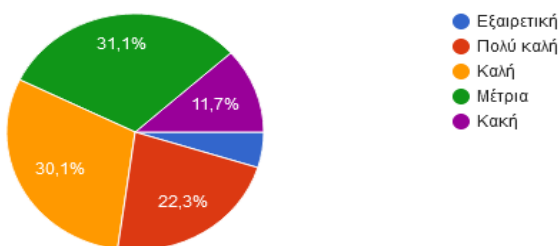
Σχήμα 8. Προσδοκίες – Προτάσεις για βελτίωση της εκπαίδευσης ενηλίκων

Τέλος, οι συμμετέχοντες απαντώντας στο ερώτημα πως θα αξιολογούσαν την ποιότητα της εκπαίδευσης που έχουν λάβει ή λαμβάνουν, σε ποσοστό 31,1% (32 άτομα) απάντησαν «μέτρια» το 4,9 % (5 άτομα) απάντησε «εξαιρετική» και το 11,7 % (12 άτομα) χαρακτήρισαν την ποιότητα «κακή». (Σχήμα 9)

 Αντιγραφή

Πώς θα αξιολογούσατε την ποιότητα της εκπαίδευσης που έχετε λάβει/λαμβάνετε;

103 απαντήσεις

Σχήμα 9. Βαθμός αξιολόγησης της παρεχόμενης εκπαίδευσης

Συμπεράσματα

Από την στατιστική ανάλυση προέκυψαν σημαντικές διαφοροποιήσεις των απαντήσεων των ερωτηθέντων στη βάση των δημογραφικών τους στοιχείων. Όσον αφορά την ηλικία και το φύλο, διαπιστώνουμε ότι οι γυναίκες ηλικιακού πεδίου 45-54 έχουν δηλώσει μεγαλύτερη συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων ενώ στους άνδρες, ηλικιακού πεδίου 25-34 είναι αυτοί που δηλώνουν μεγαλύτερη συμμετοχή. Στη βάση του μορφωτικού επιπέδου των συμμετεχόντων, οι απόφοιτοι λυκείου εμφανίζουν μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων. Συνολικά ένα σημαντικό εύρημα της έρευνας ήταν η συνολική θετική στάση των συμμετεχόντων απέναντι στην εκπαίδευση ενηλίκων, καθώς της απέδωσαν την μεγαλύτερη κλίμακα αξιολόγησης ως εξαιρετικά σημαντική. Ομοίως θετική ήταν η στάση τους και ως προς την χρήση τεχνολογικών μέσων στην εκπαίδευση με την πλειοψηφία των συμμετεχόντων (37,5 %) να χρησιμοποιεί σε καθημερινή βάση τα κινητά τηλέφωνα και τα tablets. Τα κοινωνικά δίκτυα είναι εύχρηστα και δίνουν την δυνατότητα για ενεργή συμμετοχή και την ευκαιρία δημοσίευσης και ανταλλαγής περιεχομένου και ήταν και αυτά στις προτιμήσεις των συμμετεχόντων.

Η εκπαίδευση μέσω του διαδικτύου θεωρείται καθοριστική καθώς τα ψηφιακά μέσα μπορούν να ανταποκριθούν και συμβάλλουν αποτελεσματικά στην εφαρμογή των προγραμμάτων σπουδών, παρά το γεγονός ότι τα διαδικτυακά μαθήματα δεν επελέγησαν πρώτα στις προτιμήσεις των συμμετεχόντων. Οι Curran, Vernon & Gustafson et al., (2019) σε έρευνά τους αναφορικά με την επίδραση των ψηφιακών και κινητών τεχνολογιών στον τομέα της συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης, αποκαλύπτουν ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες, αποτελούν σημαντικούς πόρους που υποστηρίζουν την αυτοκατευθυνόμενη μάθηση. Ο Ganapathi (2019) στην δική του έρευνα εξετάζει κατά πόσο η ηλεκτρονική μάθηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα της εκπαίδευσης των ενηλίκων με θετικά αποτελέσματα. Τα ευρήματα αυτά σε συνδυασμό με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, και την επιλογή των συμμετεχόντων για εκμάθηση ψηφιακών δεξιοτήτων και σεμινάρια επαγγελματικής ανέλιξης, καταδεικνύουν την ανάγκη για μάθηση και για ενίσχυση του τεχνολογικού τους αλφαριθμητισμού προκειμένου να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες ανάγκες της εποχής.

Ακολουθώντας τις εξελίξεις τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο έχουν δρομολογηθεί οργανωμένες δράσεις διευρέυσης της εκπαίδευσης ενηλίκων με απώτερο στόχο την αύξηση του ποσοστού των Ελλήνων πολιτών που θα συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης. Η εξασφάλιση της ποιότητας των προσφερόμενων προγραμμάτων εκπαίδευσης θεωρείται ζωτικής σημασίας για την μελλοντική εξέλιξη της εκπαίδευσης ενηλίκων (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, 2006). Η βελτίωση της εκπαίδευσης των ενηλίκων προϋποθέτει ωστόσο αλλαγές στους τρόπους με τους οποίους παρέχονται η κατάρτιση και τα είδη προγραμμάτων ειδικά στις ανώτερες ηλικιακές ομάδες. Αν και τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερά άτομα μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων έρχονται σε επαφή με υπηρεσίες του διαδικτύου και τη χρήση ψηφιακών μέσων στην καθημερινότητα τους, ωστόσο απαιτείται

ενθάρρυνση και καθοδήγηση για τον τρόπο που θα χρησιμοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες ώστε να υπάρξει και η ανάλογη συμμετοχή και κυρίως να μπορέσουν να αξιοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες προς όφελός τους.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στηρίζεται αποκλειστικά στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και την ψηφιακή τεχνολογία (Ψυχάρης, 2009). Διεθνείς έρευνες έχουν επισημάνει τη θετική επίδραση των προγραμμάτων ηλεκτρονικής μάθησης στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης ενηλίκων, και στην κινητοποίηση τους προς ενεργότερη συμμετοχή σε μαθησιακές πρωτοβουλίες (James & Preece, 2002). Πολλοί επίσης ερευνητές επισημαίνουν ότι η ποικιλία των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν στις εφαρμογές της ηλεκτρονικής μάθησης συμβάλει αποτελεσματικότερα στην μάθηση των ενηλίκων αφού με αυτόν τον τρόπο γίνεται πιο ευχάριστη και πιο δημιουργική (Rosen, 1998).

Έρευνα που διεξήχθη το 2020 (Kraiger et al) σε ενήλικα άτομα ηλικίας 55-70 ετών σχετικά με την επίδραση που είχε η προτροπή τους να κάνουν χρήση τεχνολογίας, κατέδειξε ότι οι μεγαλύτεροι εκπαιδευόμενοι παρουσίαζαν χαμηλότερη απόδοση σε επίπεδο ηλεκτρονικής εκπαίδευσης. Στη χώρα μας τα αποτελέσματα της έρευνας της ΕΛΣΤΑΤ που δημοσιεύθηκε το 2023 αναφορικά με τα ποσοστά συμμετοχής των ενηλίκων σε προγράμματα εκπαίδευσης, έδειξαν ότι σε σχέση με το φύλο η συμμετοχή των γυναικών είναι υψηλότερη από αυτή των ανδρών σε όλα τα συστήματα εκπαίδευσης και της τυπικής και της μη τυπικής (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ), σε αντίθεση με τα πορίσματα της παρούσης έρευνας που έδειξαν έστω και σε μικρή απόκλιση, μεγαλύτερο ποσοστό ανδρών (55 άτομα) να έχει συμμετάσχει σε προγράμματα εκπαίδευσης σε σχέση με τις γυναίκες (47 γυναίκες). Επίσης, διαπιστώνουμε ότι και στις δύο έρευνες τα άτομα ηλικίας 35 ετών και άνω εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα σε αντίθεση με την ηλικιακή ομάδα 55 και άνω που εμφανίζει το μικρότερο ποσοστό συμμετοχής.

Κοινή παραδοχή τόσο της παρούσης έρευνας όσο και της έρευνας της ΕΛΣΤΑΤ είναι ότι η συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης είτε τυπικού είτε μη τυπικού συστήματος συσχετίζεται έντονα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης των ενηλίκων. Από τα πορίσματα της παρούσας έρευνας προέκυψε επίσης, ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών υπόλειπεται του Ευρωπαϊκού μέσου όρου, είναι ωστόσο ενθαρρυντικός ο βαθμός χρήσης του διαδικτύου. Εφαρμογές όπως οι ηλεκτρονικές διαλέξεις, τα ηλεκτρονικά μαθήματα δεν δείχνουν να κάνουν ισχυρή την παρουσία τους στην εκπαίδευση ενηλίκων φανερώνοντας τον αποσπασματικό και ελλειμματικό τρόπο αξιοποίησής τους στην χώρα μας. Επίσης, το γεγονός ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων θεωρεί μέτρια την ληφθείσα εκπαίδευση θα πρέπει να προβληματίσει τους ιθύνοντες ώστε η προσφερόμενη εκπαίδευση να γίνει πιο ευέλικτη, να προσαρμοστεί δηλαδή στις οικογενειακές, βιοτικές, εργασιακές συνθήκες, να προσφέρει κίνητρα για μάθηση με στόχο είτε την επανειδίκευση είτε και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των ενηλίκων. Τα προγράμματα εκπαίδευσης να βασίζονται στις προηγούμενες γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες, εμπειρία, ανάγκες, προτιμήσεις των εκπαιδευόμενων.

Οι στόχοι της Ε.Ε έως το 2030 είναι μεγαλεπίβολοι, με το 60 % των ενηλίκων να πρέπει να έχει συμμετάσχει σε δράση μάθησης. Αν και τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας είναι

ενθαρρυντικά ως προς τα ποσοστά συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης και της σημασίας που αποδίδουν σε αυτά οι εκπαιδευόμενοι, δεν είναι το ίδιο ενθαρρυντικά και ως προς την χρήση νέων τεχνολογιών καθώς η πλειοψηφία περιορίζεται στην χρήση κινητών τηλεφώνων και tablets αλλά και σε email και κοινωνική δικτύωση, δείχνοντας περιορισμένη εκτίμηση στη χρήση των online μαθημάτων και της ηλεκτρονικής πλατφόρμας μάθησης.

Καθίσταται έτσι αναγκαίο για την εξαγωγή καθολικών και ασφαλέστερων συμπερασμάτων η διενέργεια έρευνας μεγαλύτερης εμβέλειας τόσο ως προς το εξεταζόμενο δείγμα όσο και ως προς την γεωγραφική περιοχή μελέτης. Ο λόγος της σημασίας μιας πιο διευρυνμένης ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας, έγκειται στο γεγονός ότι θα δώσει φως σε διάφορα ζητήματα που ανέδειξε η παρούσα έρευνα. Ο παράγων ηλικία αναφορικά με την συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης και χρήση των διαδικτυακών μέσων, η εξεύρεση των δυσκολιών ή εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι μεγαλύτερες κυρίως ηλικίες εκπαιδευομένων στην χρήση και διαχείρισή τους κάνουν σημαντική την περαιτέρω έρευνα και σε άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως για παράδειγμα σε στελέχη ιδιωτικών οργανισμών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, η ακόμα και στελέχη πληροφορικής, σε ειδικούς δηλαδή στον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας, οδηγώντας σε πιο ολοκληρωμένα αποτελέσματα.

Η εξασφάλιση της ποιότητας και ποικιλίας ως προς τα προσφερόμενα προγράμματα συνιστά μείζον θέμα για την μελλοντική εξέλιξη της εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι στόχοι της Ε.Ε για το 2030 είναι εφικτό να πραγματοποιηθούν, αρκεί να αποτελέσει βασική προτεραιότητα της εκπαιδευτικής πολιτικής η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών εκπαίδευσης ενηλίκων, με απώτερο στόχο την επίτευξη αύξησης του ποσοστού των Ελλήνων πολιτών, που όχι μόνο θα εμπλέκονται σε προγράμματα εκπαίδευσης, αλλά θα κατέχουν και τις απαιτούμενες δεξιότητες και γνώσεις, ώστε ο τομέας της εκπαίδευσης να εναρμονιστεί σταδιακά με τις νέες τεχνολογίες, με την εποχή της πληροφορίας.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Adeyemo, C. (2021). *An Aid to Adult Education Methodology in Promoting Teaching and Learning Activities in Rural Communities*. Journal La Edusci, 2(6), 13-19.
- Arkorful, V., & Abaidoo, N. (2014). *The role of e-learning, the advantages and disadvantages of its adoption in higher education*. International journal of education and research, 2(12), 397-410.
- Curran, Vernon & Gustafson, Diana & Simmons, Karla & Lannon, Heather & Wang, Chenfang & Garmsiri, Mahyar & Fleet, Lisa & Wetsch, Lyle. (2019). *Adult learners' perceptions of self-directed learning and digital technology usage in continuing professional education: An update for the digital age*. Journal of Adult and Continuing Education.
- Dearing, R. (1997) *Higher Education in the Learning Society. Report of the National Committee of Enquiry into Higher Education*. London: HMSO.

- Dintoe, S. (2018). *Information and communication technology use in higher education: Perspectives from faculty*. 14.
- Dowling-Hetherington, L. G. (2020). *Business students' experiences of technology tools and applications in higher education*. International Journal of Training and Development, σσ. 22-39.
- Ganapathi, S. P. (2019). *Digital Learning: A study on the E-learning & Social Media Tools in Improving the Teaching and Learning Environment of Adult Learners*. International Journal of New Innovations in Engineering and Technology (IJNIET), 10(1), 12–15.
- Gegenfurtner, A. S. (2018). *"There's no need to drive from A to B": exploring the lived experience of students and lecturers with digital learning in higher education*. Bavarian Journal of Applied Sciences, σσ. 310-322.
- James, J., & Preece, J. (2002). *'Was I.T. good for you? Women returners and the immediate and delayed impact of ICT training on their return to work or education*. Lisbon.
- Kraiger, K. C. (2020). *Why do cognitive prompts hurt learning in older adults?* International Journal of Training and Development, 24 (1), σσ. 40-56.
- Lin, C. T. (2019). *A Study of Digital Learning for Older Adults*. Journal of Adult Development, 26(2), σσ. 149-160.
- Lawrence, D. (2000). *Building self-esteem with adult learners*. UK: Sage.
- Moisey, S. &. (2007). *Inclusion and the Internet: Teaching Adults with Developmental Disabilities to Use Information and Communication Technology*. Developmental Disabilities Bulletin(35), σσ. 72-102.
- Muijs, D. (2004). *Doing Quantitative Research in Education with SPSS*. London: Sage.
- Parker, C., Scott, S. and Geddes, A. (2019) *Snowball Sampling*. SAGE Research Methods Foundations. <http://eprints.glos.ac.uk/6781/1/6781>
- Petrushenko, Y. O. (2021). *Digital Learning for Adults in the Context of Education Market Development*. In 2021 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (σσ. 465-468).
- Rosen, D. (1998). *Using electronic technology in adult literacy education'* in NCSALL. Cambridge MA: National Center for the Study of Adult Learning and Literacy.
- Selhofer, H. &. (2001). *The Digital Divide Index: A Measure of Social Inequalities of the among Greek A dole scents*. European Journal of Pediatrics, σσ. 655-65.
- Thalhammer, V. (2014). *An Opportunity for Older Persons? . Learning across Generations in Europe. Contemporary Issues in Older Adult Education*. Rotterdam, Boston: Sense Publishers.
- Vanderstoep, S. W., & Johnston, D. D. (2009). *Research methods for everyday life. Blending Qualitative and Quantitative Approaches*. San Francisco: Jossey-Bass.

- Wagner, D. &. (2005). *New technologies for literacy and adult education: A global perspective*. Unesco.
- Walliman, N. (2011). *Research methods. The basics*. Oxon: Routledge. ΑΡΧΗ, Ε. Σ. (n.d.). *ΕΡΕΥΝΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ : Έτος 2022*. Θεοχάρη, Σ. (2019). *Διερεύνηση των Επιμορφωτικών Αναγκών των Εκπαιδευτικών Ενηλίκων στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Κόκκος, Α. (1999). *Εκπαίδευση Ενηλίκων* (Τόμ. Α΄). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κόκκος, Α. (2010.) *Κριτικός στοχασμός: ένα κρίσιμο ζήτημα, Εκπαίδευση Ενηλίκων, Διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Πληροφορίας, Ε. Υ. (2005). Κείμενο Στρατηγικής.
- Συμβούλιο, Υ. (2002). *Η Ελλάδα στην Κοινωνία της Πληροφορίας: Στρατηγική και Δράσεις*.
- Τεκμηρίωσης, Ε. Κ. (2006). <http://reader.ekt.gr>.
- Ψυχάρης, Σ., (2009). *Εισαγωγή των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήση.